

Atıf/Citation

Kaptan,S.Y., Çiftçi, E., (2020), Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan değerlerin medyada yer alma şekillerine ilişkin düşünceleri, Doğu Coğrafya Dergisi 25(44), 217-234

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN HAYAT BİLGİSİ VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA YER ALAN DEĞERLERİN MEDYADA YER ALMA ŞEKİLLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ ¹²

The Views of Classroom Teachers How The Values in The Life Science And Social Studies
Curriculum Take Place in The Media

Dr.Öğr. Üyesi Seher YARAR KAPTAN³

Esra ÇİFTÇİ⁴

Öz

Bu araştırma sınıf öğretmenlerinin 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda mevcut olan değerlerin medyada yer alma şekilleriyle ilgili düşüncelerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Betimsel araştırma modeli tercih edilen araştırma Rize ilindeki 40 sınıf öğretmeniyle yürütülmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz yaklaşımı edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler değer kavramını sevgi, saygı gibi örneklerle, değer kelimesini; toplumca önemsenen her şey olarak ifade etmişlerdir. Sınıf öğretmenleri, vatanseverlik değerlerinin eklenmesi gerektiğini düşünmektedirler. Öğretmenler, saygı, sevgi ve vatanseverlik değerlerinin ihmal edildiğini düşünmekle beraber herhangi bir değer in ise çıkarılmasını düşünmemektedirler. Öğretmenler öğretim programlarında yer alan değerlerin gazete ve televizyondaki programlardan olumsuz etkilendiğini, internetten ise kullanım amacına göre hem olumlu hem olumsuz etkileneceğini ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenler, radyonun günümüzde yaygın kullanımı olmamasına rağmen radyo yayınlarının değerleri olumlu etkilediğini dile getirmişlerdir.

Anahtar sözcükler: hayat bilgisi, sosyal bilgiler, medya, değerler, öğretim programları

Abstract

This research was carried out in order to reveal the thoughts of the class teachers regarding the ways in which the values in the 2017 Life Science and Social Studies Curriculum are included in the media. A descriptive research model was used in the study, and the criterion sampling method was used. The study was conducted with 40 class teachers in the province of Rize. Personal information form and semi-structured interview form were used as data collection tool. In the

¹ Bu çalışma, 17. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuş, tam metin olarak yayınlanmamıştır.

² Çalışmanın tüm başlıklarını yazarlar ortak çalışarak hazırlamışlardır.

³ Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi A.B.D., seher.yarar@erdogan.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-5714-3684

⁴ Sınav Eğitim Kurumları, Ankara, cificesra90@gmail.com , ORCID ID: 0000-0002-0580-6615

Dergiye Geliş Tarihi: 15.07.2020

Yayına Kabul Tarihi: 19.10.2020

analysis of the data, a descriptive analysis approach was used. According to the findings obtained as a result of the research, teachers expressed the concept of value with examples such as love, respect, they expressed it as everything in society. The class teachers who participate in the research think that patriotism value should be added to the programs. Teachers ranked in the form of respect, love and patriotism as the values they thought to be neglected in the curriculum. Teachers have put forward the most values of respect and patriotism in media tools. Teachers stated that the values in these programs are adversely affected by programs in newspapers and televisions and that the internet will be affected both positively and negatively according to the purpose of use. Teachers expressed that radio broadcasts positively affect the values even though the radio is not widely used today.

Keywords: life science, social studies, media, values, curriculum

1. GİRİŞ

Eğitim, toplumun değerler sistemini bireylere aktarmada önemli rol oynamaktadır. Okul ise değer kazandırma noktasında etkili bir aracı kurumdur (Ercan, 2001). Okullar ve eğitim öğretim programları, ideal insan tipini yetiştirmek için oluşturulmuştur. Okulların en önemli görevlerinden birisi, kültür aktarımında okul programlarında yer alan açık veya örtük olan değerleri öğretmek, öğrencileri belirlenen kurallar çerçevesinde disipline etmek, onların ahlaki gelişimine katkıda bulunmak ve karakterleri ile birlikte benlik algılarını olumlu yönde etkilemektir (Akbaş, 2008). Değerler davranışlara rehberlik eden genel ilke ve inançlar bütünü olarak tanımlanabilir (Balcı ve Yelken, 2013). Bir başka tanımda değerler, eylemlerin iyi olup olmadıklarını değerlendirmemize olanak sağlayan ölçütler olarak ifade edilmektedir (Halstead ve Taylor, 2000). Bu noktadan hareketle öğretim programlarında yapılan güncellemelerle birlikte etkili vatandaş yetiştirme rolünü en çok üstlenen dersler olan hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerine ait 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı başta olmak üzere bütün öğretim programlarına eklenen “değerler” e dikkat çekilmektedir. Okulda aldıkları eğitimleri süresince; öğrencilere, sadece bilişsel ve psiko-motor kazanımların verildiği bir anlayış, toplumu oluşturan fertlerin, değer, tutum gibi duyuşsal kazanımları elde edememe, dolayısıyla toplumsal bütünlüğün sağlanması ve ortak amaçların belirlenmesinin güçleşmesine yol açmaktadır. Bu durum, değer eğitiminin okullarımızda sistemli ve etkili bir biçimde yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır (Yazıcı, 2006). Öğretim programlarının uygulayıcısı ve eğitim sisteminin en önemli paydaşı olan öğretmenlerin öğretim programlarına ve içeriğine yönelik düşünceleri de oldukça önemlidir. Nitekim ailede başlayan ve okul ve çevre ile bütünleşen değer eğitiminde tüm paydaşlar büyük rol taşımaktadırlar. Günümüzde teknolojinin geldiği nokta ile öğrencilere ait ‘çevre’ nin kapsamı değişmiş ve artık aile, arkadaş ve akrabalarından oluşan çevre kültürüne sosyal medya kavramı eklenmiştir. Bu bağlamda medyanın içeriğinde değerlerin yer alma şekillerinin sorgulanmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Doğan’a (2007: 309) göre *değer, bir kişi ya da bir topluluğun ideal kabul ettiği var olma ya da yaşam biçimidir*. Değer eğitimi kavramı ile sosyal, siyasal, kültürel ve estetik değerlerin öğretimi kastedilmektedir (Veugelers & Vedder, 2003). Kluckhohn (1951) değer eğitimi, bir grubun özelliğini gizli veya açık olarak ortaya koyan, herhangi bir eylemin çeşitli nitelikleri arasından tercih yapmayı karşılaştırmada kolaylık sağlayan bir temel olarak ifade etmiştir. Değer eğitimi, bireylerin benliklerine uygun bir değer sistemi oluşturmalarına yardımcı olmakta ve bireyin tatmin edici bir yaşam kurmasına hizmet etmektedir (Kirschenbaum, 1995). Önemli kavramların bir diğeri ise değer öğretimidir. Çocuklara kazandırılacak olan değerler okul ortamı başta olmak üzere materyal, araç-gereç, öğrenme öğretme stratejileri, yöntem ve teknikler gibi alt boyutları içermektedir. Değer eğitimi ve değer öğretimine verilen önem gün geçtikçe artmaktadır. Çocukların vatanına ve milletine hizmet eden iyi bir insan olabilmeleri öncelikli hale gelmiş ve yapılan güncellemelerle birlikte günümüzde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programları başta olmak üzere tüm öğretim programlarının içerisine değerler ibaresi “kök değerler” adı altında eklenmiştir (Beldağ, 2019). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleri öğrencilere iyi bir insan olmak için ahlaki değerleri ve gerekli temel davranışları kazandırmayı hedefleyen öğrencilerin tanıştıkları ilk dersler olarak tanımlanabilir (Meydan ve Bahçe, 2010). Bu bağlamda 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda becerilerin yanı sıra öğrencilerin iyi bir insan olabilmeleri için bazı değerler ön plana çıkmaktadır. Bu doğrultuda 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’na “*Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık* (Doğal Çevreye Duyarlılık, Kültürel Mirasa Duyarlılık), *Doğruluk, Dostluk, Dürüstlük, Estetik, Güven, Merhamet, Misafirperverlik, Paylaşma, Sabır, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Vatansızlık, Vefa ve Yardımseverlik* değerleri; 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’na ise “*Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Eşitlik, Özgürlük, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Tasarruf, Vatansızlık ve Yardımseverlik* değerleri eklenmiştir (Talim Terbiye Kurulu [TTK], 2017).

Bireylerden beklenen, ailede kazanmaya başladıkları ve okulda geliştirmeye devam ettikleri değerleri günlük yaşamın her alanında göstermeleri; değerlerini aynı şekilde davranışlarına yansıtma (Karaduman, Köse ve Eryılmaz, 2017). Davranışlarımıza ve hayatımıza yön veren değerler ise eylemlerimizle birlikte ortaya çıkar (Aydın, 2010). Eylemleri yönlendiren ise öncelikle kişinin kendisi, ardından sosyal çevresidir. Hayatın her alanında vazgeçilmez olan teknoloji de eylemlerimizi yönlendirme noktasında yıllar geçtikçe etkisini sürdürmeye devam etmektedir. Kişisel bilgisayarların yaygınlaşması, internet ve sosyal ağların cep telefonu da desteklenmesiyle birlikte iletişim giderek farklı bir yön almıştır (Şendeniz, 2014). Milyonlarca insanı etkileşimli bir sistem içerisinde sokan ve dünyayı adeta küresel bir topluluk haline dönüştüren teknoloji, her geçen gün ağları ile dünyayı sarmakta ve küresel bir iletişim aracı olarak önemli toplumsal değişimlere sebep olmaktadır (Hark Söylemez, 2013). Bu yönün gidişini belirleyen en temel unsur şüphesiz ki “medya” kavramıdır. Sözlük anlamı olarak iletişim ortamı, iletişim araçları ve ya kitle iletişim araçlarının tümünü ifade

etmektedir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2020). Teknolojinin ve bilimin de her geçen gün gelişme göstermesi ile birlikte medya araçları da gelişmiş ve toplumun vazgeçilmez unsurları haline gelmiştir. Bu medya araçları; internet başta olmak üzere televizyon, gazete ve radyo olarak sıralanabilir.

Geniş anlamda medyanın asıl amacı; dünyada olup bitenlerin bilinmesi noktasında bizlere aracılık etmektir (Usta, 2009: 474). Kocadaş, (2002) medyanın özellikle toplumsal hayatta bireylerin çeşitli sosyal ihtiyaçlarını gidermek için sık sık başvurdukları önemli bir kaynak olduğunu ve bireylerin bu kaynağı bilgi edinme, eğlenme, haber alma gibi farklı amaçlarla kullandığını ifade etmiştir. Bu ifadede Kocadaş, (2002) medyanın bilgilendirme, eğitim ve sosyalleştirme gibi fonksiyonları topluma karşı sorumlulukları noktasında doğru ve tarafsız bir şekilde yerine getirmekle yükümlü olduğunu dile getirmiştir. Bu açıdan bakıldığında medyanın da topluma karşı birtakım sorumlulukları vardır. Bunların başında; gerçekleştirilen yayınların toplumsal değerlerle çatışmayan, toplumsal değerlere ve medya etiğine uyan yayınlar olmasının beklenmesi gelmektedir. Toplumlar üzerinde kimi zaman olumlu, kimi zaman da olumsuz etkileri gözlemlenen medyanın, ortaya çıkan hemen her yenilikten belli oranlarda etkilenen, insanın sosyal hayatı ve kişiler arası ilişkileri üzerinde de birtakım değişikliklere yol açtığı düşünülmektedir (Hark Söylemez, 2013). Teknolojinin değişmesi ve ilerlemesi ile beraber toplumların değer algıları da ne yazık ki değişmektedir. Başlangıçta insanların sadece haber alma ve bilgilendirme ihtiyaçlarını gidermeye yarayan medya araçları; zaman içerisinde işlevini değiştirerek bireylerin değer yargılarını, tavırlarını, inançlarını ve yaşama yönelik bakış açılarını şekillendirmeye başlamıştır (Önal, 2007).

Medya şüphesiz toplumun büyük çoğunluğu tarafından farklı amaçlarla kullanılmaktadır. Medyanın bilinçli bir şekilde kullanılması ile sahip olduğumuz değerlerin medyaya doğru bir şekilde yansıtılması arasında doğrudan bir ilişki olduğu düşünülmektedir (Karaduman, Köse, Eryılmaz 2017). Medyanın toplumsal hayata etkileri üzerine yapılan araştırmaları değerlendiren Castells, (2008) araştırma sonuçlarının birbirinin zıddı denilebilecek özellikte olduğunu vurgulayarak, kimi araştırmalarda medyanın bireyin soyutlanmasına, topluma yabancılaşmasına neden olduğu vurgulanırken, diğer yandan bazı araştırmacılar medya paylaşımlarının, sosyalleşmeyi kolaylaştırdığı sonucuna varmıştır. *Öyle ki medya sayesinde bundan yirmi sene önce en basit ifadeyle değer noksanlığı olarak ifade edebileceğimiz pek çok şey, günümüzde sıradan olarak kabul edilmekte ve toplum tarafından olağan bir durum olarak karşılanmaktadır* (Yazıcı, 2017: 144). Yok olmaya yüz tutmuş değerler sistemimizin öğrencilerimize kazandırılması ise hem şu andaki toplumun hem de gelecekteki toplumsal sürecin bir kazanımı olarak bu noktada karşımıza çıkmaktadır (Dilmaç, 2007). Çocuklara ilk yıllarda verilecek eğitimin niteliğini ve gelecekteki başarılarını önemli derecede etkileyen kişinin sınıf öğretmenleri olduğunu söylemek mümkündür. Öğretmenler, eğitim- öğretim ortamlarında hem çocuk hem aile hem de toplum açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Eğitim sisteminin amacına uygun öğrenciler yetiştirebilmesi iyi yetişmiş ve mesleğinde söz sahibi öğretmenlere bağlıdır. Okul sisteminin en stratejik parçalarından biri olan öğretmenlerin, bu mesleğe layık olarak kalabilmeleri için bu mesleğin değer eğitimi sistemine uygun şekilde davranmaları gerekmektedir. Öğretmenlik mesleğinin değer sistemini ise toplumun temel değerleri belirlemektedir (Köse ve Demir, 2014). Özellikle sosyalleşme sürecinde sınıf öğretmenlerinin birey üzerinde önemli bir işlevi olması sebebiyle topluma uyum sağlama sürecinde olan öğrenciler de sınıf öğretmenlerini örnek almaktadır. Çünkü onlar sınıfta model olma rolü üstlenerek öğrenciler üzerinde doğrudan etkiye sahiptir. Bilinmektedir ki eğitim sürecinde öğretmenlerin davranışları söylediklerinden daha çok önem taşır (Köse ve Demir, 2014). Eğitim öğretimin odağında olan sınıf öğretmeni, değer eğitiminde model ve kolaylaştırıcı olmalı, değerleri belirlemeli, tanımlamalı ve öğrenme ortamı ile öğretim yöntem ve stratejilerini bunların aktarılmasını sağlayacak şekilde düzenlemelidir (Kadri, 2018). Öte yandan sahip olduğumuz değerlerin doğru bir şekilde karşı tarafa aktarılması noktasında ise sınıf öğretmenlerinin rolü büyüktür. Sınıf öğretmenleri değer eğitimini önce benimsemeli, ardından bireyleri bu doğrultuda yetiştirmelidir. Sınıf öğretmenlerinin her konuda olduğu gibi değerler noktasında da çocukların öncüsü olmasından dolayı araştırma sınıf öğretmenleriyle birlikte yürütülmüştür. Unutulmamalıdır ki değer eğitimi yüz yüze iletişimde olduğu kadar medyada da büyük önem taşımaktadır (Karaduman, Köse, Eryılmaz, 2017). Bu durum da değerlerin medyada nasıl karşılık bulduğuna ilişkin araştırmaların yapılmasını gündeme getirmektedir. Ulusal alan yazın incelendiğinde bu çalışmaya yönelik araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Doğanay (2006), değer eğitiminin eğitim sisteminin genel amaçları arasında her zaman yer aldığını, ancak nasıl öğretileceği belirtilmediği için eksik kaldığını ifade etmiştir. Bu araştırma 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları'ndaki değerlerin medyaya yansımaları, sınıf öğretmenlerinin medya araçlarını kullanımına ilişkin örneklerle yeni programla beraber güncellenen değerlerin olumlu ve olumsuz etkilerini ele alması ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerini doğrudan alıntılarla ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır. Bu boyut ile bakıldığında araştırmanın alan yazına değer eğitimi ve medya ilişkisinin incelenmesi noktasında katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu bağlamda bu araştırmanın amacı sınıf öğretmenlerinin 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları'nda yer alan değerlerin medyada yer alma şekilleriyle ilgili düşüncelerini ortaya koymaktır. Bu temel amaç doğrultusunda araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

- Sınıf öğretmenlerinin değer tanımları ve değerlere hâkimiyet durumları nasıldır?
- Sınıf öğretmenlerine göre 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları'nda hangi değerler yer almaktadır?
- Sınıf öğretmenleri, 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında yer aldığı halde medyada ihmal edildiğini düşündükleri değerler nelerdir?
- Sınıf öğretmenlerine göre medyada hangi değerler ön plana çıkmaktadır? Medyanın değerler üzerindeki etkileri nasıldır?
- Sınıf öğretmenlerinin 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları'nda yer alan değerlerin televizyonda yer alma şekilleri ile ilgili düşünceleri nelerdir?
- Sınıf öğretmenlerinin 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları'nda yer alan değerlerin gazetede yer alma şekilleriyle ilgili düşünceleri nelerdir?
- Sınıf öğretmenlerinin 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları'nda yer alan değerlerin internette yer alma şekilleri ile ilgili düşünceleri nelerdir?
- Sınıf öğretmenlerinin 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları'nda yer alan değerlerin radyoda yer alma şekilleri ile ilgili düşünceleri nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

En önemli özelliği belirli bir birey, grup, durum veya problem hakkında derinlemesine bir resim ortaya koymak olan nitel araştırmalarda amaç; araştırılacak konu, olgu, olay veya algıların doğal ortamdaki durumlarını genellikle görüşme, gözlem ve doküman incelemesi teknikleri ile tespit etmektir (Fraenkel & Wallen, 1996; Gurbetoğlu, 2015; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmanın amacı da sınıf öğretmenlerinin 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları'nda yer alan değerlerin medyaya yansımaları hakkındaki düşüncelerini derinlemesine inceleyerek ortaya koymak olduğu için çalışmada nitel araştırma yaklaşımı kapsamında betimsel araştırma modeli tercih edilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemleri arasından ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. *Ölçüt örnekleme ise araştırmanın amacına yönelik olarak önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir* (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 140). Bu çalışma için araştırmacılar tarafından belirlenen ölçüt ise; sınıf öğretmenlerinin en az 1 (bir) öğretim yılı boyunca hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersini okutmuş olmalarıdır. Araştırmanın çalışma grubunu Rize ili merkez okullarında çalışan 1. sınıflardan 10, 2. sınıflardan 10, 3. sınıflardan 10 ve 4. sınıflardan da 10 olmak üzere toplam 40 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcıların demografik özelliklerine ait bilgiler Tablo 1' de sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

Kategori	Kod	N	%
Cinsiyet	Kadın	30	75
	Erkek	10	25
	Toplam	40	100
Kıdem yılı	16-20 yıl	13	32,5
	21 yıl ve üzeri	12	30
	11-15 yıl	11	27,5
	6-10 yıl	4	10
	Toplam	40	100
Mezun olduğu okul türü	Sınıf öğretmenliği	28	70
	Branş öğretmenliği	9	22,5
	Diğer	3	7,5
	Toplam	40	100
	1. sınıf	10	25

Okuttukları sınıf düzeyi	2. sınıf	10	25
	3. sınıf	10	25
	4. sınıf	10	25
	Toplam	40	100
Kullandıkları yayınevi	MEB	24	60
	Sevgi	7	17,5
	Yıldırım	4	10
	Diğer	3	7,5
	MEB+Diğer	2	5
	Toplam	40	100
Güncel haberleri takip ettikleri medya araçları	Televizyon, internet	16	40
	İnternet	13	32,5
	Televizyon	5	12,5
	Gazete, televizyon, internet	3	7,5
	Gazete, televizyon	2	5
	İnternet, radyo	1	2,5
	Toplam	40	100
	Kullandıkları medya araçlarının öncelik sırası	Önceliği internet olanlar	29
Önceliği televizyon olanlar		9	22,5
Önceliği gazete olanlar		2	5
Toplam		40	100
Değerler eğitimi ile ilgili eğitim alma durumları	Hayır	28	70
	Evet	12	30
	Toplam	40	100

Tablo 1 incelendiğinde öğretmenlerin %75'inin kadın olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin mesleki kıdemleri incelendiğinde ise önemli bir bölümünün en az 10 yıllık tecrübeye sahip olduğu tespit edilmiştir. Çalışma grubundaki öğretmenlerin önemli bir bölümü (f:70) sınıf öğretmenliği bölümünden mezun olmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenler, her sınıf düzeyinde eşit olarak dağılmakta ve derslerinde çoğunlukla MEB destekli yayınları tercih etmektedirler. Öğretmenler, güncel haberleri televizyon ve internet aracılığıyla takip etmekte ve medya araçlarını kullanırken önceliklerini internete vermektedirler. Ayrıca katılımcıların yarısından fazlası ise değerler eğitimiyle ilgili herhangi bir eğitim almamıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

2.3.1. Yarı yapılandırılmış görüşme formu

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Formun geliştirilmesinde takip edilen aşamalar şu şekilde sıralanabilir; alan yazından yararlanılarak havuz soruların oluşturulması, iki araştırmacının araştırma amacı doğrultusunda soruları elenmesi ve ön şekillendirme, uzman görüşlerinin alınması, çalışma grubunda yer almayan öğretmenlerle pilot uygulama yapılması ve görüşme formuna son şekline verme.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda sınıf öğretmenlerinin değerler konusuna hâkim olup olmadıkları, 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları'nda yer alan değerlerin medyaya yansımalarıyla ilgili olumlu ve olumsuz düşünceleri, programda yer alan ancak medyada ihmal edildiğini düşündükleri değerler ve sınıf öğretmenlerinin medyada en çok hangi değerlerin yansıtıldığı ile ilgili düşüncelerini anlamaya yönelik sorular yer almaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlere görüşmelerden önce görüşmelerin nasıl gerçekleşeceği, verilerin nasıl saklanacağı ve verilerin analizine dair bilgiler verilerek sözlü onayları alınmıştır.

2.3.2. Kişisel bilgi formu

Kişisel bilgi formu, sınıf öğretmenlerinin kişisel bilgilerini elde etmek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. İki bölümden oluşan kişisel bilgi formunun ilk bölümünde sınıf öğretmenlerinin cinsiyetleri, kıdem yılları, mezun olduğu okul türleri, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde kullandıkları yayınevleri, değer eğitimiyle ilgili herhangi bir eğitim alıp almadıkları ile ilgili sorular yer alırken; ikinci bölümünde ise öğretmenlerin güncel haberleri nereden takip ettikleri, kullandıkları medya araçlarının önceliklerine göre sıralanması ve değerlerin medya araçlarındaki yansıtılma düzeyleri ile ilgili düşüncelerinin

sorgulandığı 9 soru bulunmaktadır. Kişisel bilgi formu uzman görüş alındıktan sonra sınıf öğretmenlerine uygulanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan nitel verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi yaklaşımları birlikte kullanılmıştır. Betimsel analiz, elde edilen bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya aktarma imkanı sunmasının yanı sıra içerik analizinde ise elde edilen verilerden yola çıkılarak oluşturulan temalar çerçevesinde okuyucuya detaylı bir biçimde bulguların sunulması imkanı bulunması (Yıldırım ve Şimşek, 2013; 256-259) bu çalışmada bu yaklaşımların birlikte kullanılma gereğidir.

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak adına katılımcılara görüşme esnasında söyledikleri cevapların olduğu doküman verilmiş ve cevapların kendilerine ait olduğuna dair yazılı onayları alınmıştır. Bununla beraber bulguların sunumunda doğrudan alıntılarla katılımcıların görüşlerine yer verilerek bulgular desteklenmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırma bulguları araştırma amaçları doğrultusunda başlıklar altında sunulmuş ve bulgular öğretmen görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak desteklenmiştir. Öğretmenlerin değer tanımları ve değerlere hâkimiyet durumları tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Sınıf Öğretmenlerinin Değer Tanımları ve Değerler Konusundaki Hâkimiyet Durumları

Kategori	Kod	Frekans
Değer tanımları	Değer örnekleri	26
	Toplumca önemsenen her şey	10
	İnsani değerler	7
	Yaşam biçimi	6
	Ahlaki kazanımlar	5
	Sosyal kurallar	4
	Maneviyat	4
	Hak ve sorumluluk	2
	Erdem	1
	Duygu	1
	Beceri	1
	Değerlere hâkim olma durumları	Evet
Yeterince		17
Hayır		6

Tablo 2 incelendiğinde öğretmenlerin çoğunun değeri tanımlarken saygı, sevgi, hoşgörü gibi değer örneklerini kullandıkları görülmektedir. Bununla birlikte “toplumca önemsenen her şey”, “insani değerler”, “yaşam biçimi”, “ahlaki kazanımlar”, “sosyal kurallar”, “maneviyat”, “hak ve sorumluluk”, “erdem”, “duygu” ve “beceri” gibi ifadeler kullanan öğretmen görüşleri de bulunmaktadır. Katılımcıların değer tanımları ile ilgili görüşlerinden bazıları şöyledir:

- Değer denilince aklıma öncelikle bizim sahip olmamız gereken ahlaki kazanımlar geliyor. (Ö3)
- Değer denilince aklıma sevgi, saygı, paylaşım, vatanseverlik yani bunlar geliyor. (Ö.12)
- Bir şeye verilen önem, toplumda insanlar tarafından önemsenen her şey demek. (Ö19)
- İnsanı insan yapan özellikler, insani değerler geliyor aklıma. (Ö32)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin bir kısmı değer konusuna tamamen hâkim olduklarını (f:17), bir kısmı ise yeterince hâkim olduklarını (f:17) ifade ederken değer konusuna hâkim olmadığını (f:6) ifade eden görüşler de yer almaktadır. Katılımcıların değer konusundaki hâkimiyet durumları ile ilgili görüşlerinden bazıları ise şöyledir:

- Evet, hâkim olduğumu düşünüyorum çünkü ben sınıfta da kendi davranışlarımla örnek olmaya çalışıyorum, bir yandan da programda bize söylenildiği gibi çocuklara sezdirme yoluyla değerlerimizi hissettiriyorum. (Ö37)
- Ben genel olarak programa ve içindeki değerlere hâkim değilim çünkü detaylı inceleyemedim henüz. (Ö38)

- *Yeterince diyebilirim çünkü şöyle yani benim için akademik başarıdan daha önemli değerleri kazanmış olmaları derslere yayabildiğim kadar yayıyorum. (Ö40)*

Sınıf öğretmenlerinin 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları'ndaki değerleri ifade etme durumları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Sınıf Öğretmenlere Göre 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Programlarında Yer Alan Değerler

Kategori	Kod*	Frekans
2017 Hayat Bilgisi programında hangi değerler var?	Saygı	18
	Sevgi	14
	Dürüstlük	9
	Hoşgörü	8
	Paylaşma	7
	Adalet	5
	Yardımseverlik	5
	Vatanserverlik	4
	Güven	3
	Duyarlılık	3
	Dayanışma	2
	Aile birliğine önem verme	2
	Sabır	1
	Estetik	1
	Bağımsızlık	1
	Bilimsellik	1
	Misafirperverlik	1
	Merhamet	1
Vefa	1	
Dostluk	1	
Eşitlik	1	
Barış	1	
2017 Sosyal Bilgiler programında hangi değerler var?	Vatanserverlik	15
	Adalet	5
	Hoşgörü	5
	Sorumluluk	4
	Saygı	4
	Sevgi	4
	Sorumluluk	3
	Aile birliğine önem verme	3
	Çalışkanlık	2
	Dostluk	2
	Doğruluk	2
	Empati	2
	Dürüstlük	1
	Eşitlik	1
	Misafirperverlik	1
	Yardımseverlik	1
	Barış	1
	Duyarlılık	1
Bilimsellik	1	
Tasarruf	1	
Bağımsızlık	1	
Güven	1	

* Koyu renk ile belirtilmiş değerler, 2017 öğretim programlarında yer alan değerlerdir.

Tablo 3 incelendiğinde öğretmenlerin 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan değerlere en çok "saygı", "sevgi", "dürüstlük" ve "paylaşma" örneklerini verdiği görülmektedir. Bunun dışında "adalet",

“yardımseverlik”, “vatanseverlik”, “güven”, “duyarlılık”, “dayanışma”, “aile birliğine önem verme”, “sabır”, “estetik”, “bağımsızlık”, “bilimsellik”, “misafirperverlik”, “merhamet”, “vefa” ve “dostluk” değerlerinin de programda yer aldığını belirten görüşler bulunmaktadır. Ayrıca araştırmaya katılan 10 öğretmen ise “hoşgörü”, “eşitlik” ve “barış” değerlerinin 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda yer almamasına rağmen, programda yer aldığını ifade etmiştir.

Çalışma grubundaki öğretmenler, 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda ise en fazla “vatanseverlik”, “adalet”, “sorumluluk”, “saygı” ve “sevgi” değerlerinin yer aldığını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte “aile birliğine önem verme”, “çalışkanlık”, “dürüstlük”, “eşitlik”, “yardımseverlik”, “barış”, “duyarlılık”, “bilimsellik”, “tasarruf” ve “bağımsızlık” değerlerinin de sosyal bilgiler öğretim programında yer aldığını ifade eden öğretmen görüşleri de bulunmaktadır. 13 öğretmen ise 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer almayan; “hoşgörü”, “dostluk”, “doğruluk”, “empati”, “misafirperverlik” ve “güven” değerlerinin programda olmadığı halde programda yer aldığını dile getirmiştir.

Tablo 4’te sınıf öğretmenlerinin 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları’na eklenmesi gerektiğini düşündükleri değerler sunulmuştur.

Tablo 4. Sınıf Öğretmenlerinin 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarına Eklenmesi Gerektiğini Düşündükleri Değerler

Kategori	Kod*	Frekans
2017 Hayat Bilgisi programına eklenmesi gereken değerler	Vatanseverlik	12
	Adabı muaşeret	4
	Saygı	2
	Sevgi	2
	Hoşgörü	2
	Adalet	2
	Yardımseverlik	2
	İşbirliği	1
	Vefa	1
	Alçakgönüllülük	1
	Dürüstlük	1
	Aile eğitimi	1
	Empati	1
	2017 Sosyal Bilgiler programına eklenmesi gereken değerler	Vatanseverlik
Barış		1

* Koyu renk ile belirtilmiş değerler, 2017 öğretim programlarında yer alan değerlerdir.

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenler 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programına, mevcut programda bulunan “vatanseverlik”, “saygı”, “sevgi”, “adalet”, “yardımseverlik”, “vefa” ve “dürüstlük” değerlerinin eklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bunların yanı sıra öğretmenler; 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda yer alan değerlere “adabı-muaşeret”, “hoşgörü”, “işbirliği”, “alçakgönüllülük”, “aile eğitimi” ve “empati” nin de değer olarak eklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan “vatanseverlik” ve “barış” değerleri ise öğretmenler tarafından sosyal bilgiler öğretim programına eklenilmesi gereken değerler olarak dile getirilmiştir.

Tablo 5’te sınıf öğretmenlerinin 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları’ndan çıkarılması gerektiğini düşündükleri değerler sunulmuştur.

Tablo 5. Sınıf Öğretmenlerinin 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programından Çıkarılması Gerektiğini Düşündükleri Değerler

Kategori	Kod	Frekans
2017 Hayat Bilgisi programından çıkarılması gereken değerler	Hayır, yok	33
2017 Sosyal Bilgiler programından çıkarılması gereken değerler	Hayır, yok	29

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğu 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretim programlarından çıkarılması gereken değerlerin bulunmadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 6’da sınıf öğretmenlerinin 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları’nda yer alan ancak medya da ihmal edildiğini düşündükleri değerlere ilişkin düşünceleri verilmiştir.

Tablo 6. Sınıf Öğretmenlerinin 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Ancak Medyada İhmal Edildiğini Düşündükleri Değerler

Kategori	Kod	Frekans
2017 Hayat Bilgisi programında yer alan ama medya da ihmal edilen değerler	Saygı	6
	Sevgi	5
	Hoşgörü	4
	Özel hayatın gizliliği	4
	Vatanseverlik	3
	Çocuk hakları	3
	Dürüstlük	2
	Dayanışma	1
	Doğruluk	1
	Adalet	1
	Misafirperverlik	1
	Yardımseverlik	1
	Tasarruf	1
	Paylaşma	1
	Dürüstlük	5
	Vatanseverlik	4
	Hoşgörü	4
Ahlak	4	
Sevgi	3	
Adalet	2	
Sabır	2	
Paylaşma	2	
Duyarlılık	2	
Eşitlik	1	
Aile birliği	1	
Çalışkanlık	1	
Dayanışma	1	
Doğruluk	1	
Tasarruf	1	
Yardımseverlik	1	
Barış	1	

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmenlerin 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda yer alan ama medyada ihmal edildiğini düşündükleri değerler arasında en fazla “saygı”, “sevgi” ve “dürüstlük” değerlerinin geldiği görülmektedir. Bunun yanı sıra “vatanseverlik”, “dayanışma”, “doğruluk”, “adalet”, “misafirperverlik”, “yardımseverlik”, “tasarruf”, “paylaşma”, “dostluk” ve “aile birliğine önem verme” değerlerinin de ihmal edildiğini ifade eden öğretmen görüşleri yer almaktadır. Ayrıca araştırmaya katılan 12 öğretmenin “hoşgörü”, “özel hayatın gizliliği”, “çocuk hakları”, ve “barış” değerlerinin de 2017 hayat bilgisi öğretim programında yer almamasına rağmen programda var olan ve ihmal edilen değerler arasında ifade ettikleri de belirlenmiştir.

Öğretmenler, 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan ancak medyada ihmal edilen değerler olarak “saygı”, “dürüstlük”, “vatanseverlik”, “sevgi”, “adalet”, “duyarlılık”, “eşitlik”, “aile birliğine önem verme”, “çalışkanlık”, “dayanışma”, “doğruluk”, “tasarruf”, “yardımseverlik” ve “barış” değerlerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte “hoşgörü”, “ahlak”, “sabır” ve “paylaşma” değerleri de programda yer almamasına rağmen öğretmenler tarafından ihmal edilen değerler olarak görülmektedir.

Tablo 7’de sınıf öğretmenlerinin medyada ön planda olduğunu düşündükleri değerler ile medyanın değerler üzerindeki etkileri hakkındaki görüşleri sunulmuştur.

Tablo 7. Sınıf Öğretmenlerin Medyada Ön Plana Çıkardıkları Değerler ve Medyanın Değerler Üzerindeki Etkileri

Kategori	Kod	Frekans
Öğretmenlerin medya da ön plana çıkardıkları değerler	Saygı	11
	Sevgi	10
	Vatanseverlik	7
	Ahlak	7
	Adalet	5
	Hoşgörü	5
	Dürüstlük	5
	Paylaşma	4
	Dostluk	2
	Yaşama hakkı	2
	Sorumluluk	1
	Doğruluk	1
	Eşitlik	1
	Özdenetim	1
	Kendini kabul	1
Temizlik	1	
Örf-adet-gelenek-görenek	1	
Medyanın 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler programlarında yer alan değerler üzerindeki etkileri	Olumsuz	28
	Hem olumlu hem olumsuz	8
	Olumlu	1

Tablo 7 incelendiğinde, öğretmenlerin medyada genellikle “saygı”, “sevgi”, “vatanseverlik”, “adalet”, “hoşgörü”, “dürüstlük”, “paylaşma”, “dostluk”, “sorumluluk”, “doğruluk” ve “eşitlik” değerlerinin ön planda olduğunu düşündükleri görülmektedir. Bununla beraber araştırmaya katılan 13 öğretmen, “ahlak”, “yaşama hakkı”, “özdenetim”, “kendini kabul”, “temizlik” ve “örf-adet-gelenek-görenekler” ifadelerini de değer olarak tanımlamış ve bu ifadelerin de medyada ön planda olduğunu öne sürmüşlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu (f:28) medyanın öğretim programlarında yer alan değerleri olumsuz yönde etkilediğini düşünmektedir. Bunun yanı sıra medyanın kullanım amacına yönelik olarak hem olumlu hem olumsuz etkiye sahip olduğunu düşünen öğretmenler (f:8) olduğu gibi öğretmenlerden yalnız 1 tanesi ise medyanın değerleri olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Katılımcıların medyada ön plana çıkan değerler ile ilgili görüşlerinden bazıları şöyledir:

- Ben hoşgörü alanını her zaman önceliğime koyarım. Hoşgörülü olan birisi zaten sevgiye de sahiptir saygıya da. Barışçıl da olur yardımseverde.. (Ö3).
- Ben aslında sevgi ve hoşgörü diyeceğim çünkü bunlar bizim güzel dinimizin de en önemli değerleri. Mesela peygamber efendimiz kediye bile başsağığına gitmiştir. Biz bırakın kediyi insana bile başsağığı vermiyoruz. Ondan güzel değer olur mu yani .. (Ö8)
- Ben dostluk ve sorumluluk değerlerine çok önem veriyorum ve değerlerimizi bir güne değil her güne yayararak paylaşımlarda bulunuyorum çünkü her gün her an her fırsatı değerler eğitimine ayırmalıyız. (Ö18)
- Milli bilinç çok önemli benim için dolayısıyla vatanseverlik değeri ön plana çıkıyor benim tarafımdan. Cumhuriyet bayramı olsun zafer bayramı olsun bu tarz paylaşımlara daha çok önem veriyorum. (Ö26)

Katılımcıların medyanın değerler üzerindeki etkileri ile ilgili görüşlerinden bazıları ise şöyledir:

- Medya daha görsel daha dikkat çekici olduğu için ben olumlu etkisinin daha fazla olduğunu düşünüyorum. Örnek verecek olursam akıllı tahtalar da flash bellekten indirdiğimiz konular çocukların dikkatini çekiyor ve ders zevkli de oluyor yani bence. (Ö2)

- Medya biraz işin maddi boyutunda olduğu için kendisine bir haber gelecekse orada ki yayın olumlu- olumsuz değerlerimize uyuyor mu diye düşünmeden hemen o konuyu daha fazla gündeme getiriyor. Medyanın reyting beklentileri olduğu için değerlerimiz geri planda kalıyor açıkçası. (Ö7)
- Medya da yayınlanan programlar da maalesef değerlerimize uyan yayınları görmek mümkün değil. Değerlerin tam tersine saygıdan, edepten ve ahlaktan yoksun programlar yüzünden çocuklarımız iyice kötü örneklerle alıştırılıyor. Diziler, evlilik programları eğlence adı altında bütün olumsuzlukları normalleştiriyor. (Ö9)
- Yani medya almış başını gidiyor nasıl değerlendireceğiz ki? Öyle acayip programlar var ki mesela şu kadın programlarında cinayet işleniyor. E hırsızlık haberleri sürekli çıkıyor televizyonda. Bir yandan iyi hani zararlarını gösteriyor ama bir yandan da hırsıza ne yapacağını öğretiyor yani o kadar değişiklikler ki. Hırsız eve girmiş, nasıl girmiş, nerden girmiş her şey sırada oldu. Olumlu etkisinden bahsetmek mümkün değil bence olumsuz etkisi daha fazla. (Ö11)
- Tabii iyi yönde de etkisi var yani her iki yönden etkiler aslında. Eğer veli bilinçliyse, medyayı bilinçli kullanıyorsa çok güzel. İnternette güzel programlar indirip çocuğunu geliştireyorsa iyi ama seçici olmadan bütün programları süzgeçten geçirmeden veriyorsa zararlı. İş aslında veli de yani kullanım amacıyla bitiyor. Bilinçli olunmalı bence. (Ö12)
- Medya değerleri değersizleştiriyor bence. Değersizleştiriyor. Çünkü sosyal medya olsun televizyon olsun eskisi gibi değil, eskisi gibi bağlı değiliz. Ya ekrana bağlıyız ya telefona bağlıyız. Bunların bizi toplumumuzun değerlerinden uzaklaştırdığını düşünüyorum. Toplum olarak ta yeni nesli daha tehlike altında görüyorum. Çünkü daha çok insana etki edebilecektir hani etki alanı daha büyük olabilir ama bizi daha çok bireyselleştiriyor ve buda değerlerimizi etkiliyor. (Ö26)

Tablo 8’de sınıf öğretmenlerinin televizyon kullanımlarına ve 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları’nda yer alan değerlerin televizyon programlarında yer alma şekillerine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Tablo 8. Sınıf Öğretmenlerinin Televizyon Kullanımlarına Dair Bilgiler

TELEVİZYON			
Kategori	Kod	N	%
Televizyonu kullanma sıklıkları	Her gün	24	60,0
	Genellikle	9	22,5
	Nadiren	7	17,5
Televizyonu kullanma amaçları	Güncel olayları takip etmek	32	42,6
	Dizi- film	17	22,6
	Bilgi yarışması	12	16
	Spor	7	9,3
	Diğer	6	8
	Hepsi	1	1,5
Televizyonu izleme saatleri	Akşam	39	97,5
	Sabah	1	2,5

Tablo 8 incelendiğinde öğretmenlerin çoğu televizyonu her gün ve akşam saatlerinde kullandıklarını ifade ederken, televizyonu genellikle güncel olayları takip etmek, dizi-film izlemek ve bilgi yarışmalarını takip etmek amacıyla kullandıklarını dile getirmişlerdir.

Tablo 8.a. Sınıf Öğretmenlerinin 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Programlarında Yer Alan Değerlerin Televizyon Programlarında Yer Alma Şekilleri İle İlgili Düşünceleri

Kod	Frekans
Olumsuz	24
Hem olumlu hem olumsuz, kullanım amacına bağlı	12
Olumlu	1

Tablo 8.a incelendiğinde ise öğretmenlerin büyük çoğunluğu (f:24) televizyonun öğretim programlarında yer alan değerleri olumsuz etkilediğini, bir kısmı (f:12) ise kullanım amacına göre hem olumlu

hem olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Araştırmaya katılan 1 öğretmen ise televizyonun değer eğitimi olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Katılımcıların televizyonun değer eğitimine yönelik etkileri ile ilgili görüşlerinden bazıları aşağıda sunulmuştur:

- *Televizyonda değerler eğitimine müthiş bir darbe vuruluyor. Birçok dizide ki kahramanlar genellikle gayri ahlaki özelliklerle ön plana çıkartılıyor. Fakat bu kötü modeller evde anne ve babanın dizideki kahramanı olabiliyor. Bunu gören çocuklarda babamın veya annemin kahramanı bu karaktere sahip biriyse bende böyle davranışlar sergileyebilirim diye düşünüyorlar (Ö1).*
- *Değerler eğitiminde en güzel yayın yolu televizyondur. Hem görsel, anlatım, yorum beraber olduğu için çocukların dikkatini daha fazla çekiyor (Ö2).*
- *Televizyon günlük hayatımızda, evimizde, kendi yerleştirdiğimiz bir bombadır aslında. Ekonomik kaygı, reyting vb unsurlar sebebiyle nerde ahlaktan edepten yoksun, nerde suçu ve suçluyu özendirici bir program varsa maalesef müdavimi olmuş durumdayız. Birkaç çocuk programı dışında eğitici ve bilgi verici bir program yok (Ö9).*
- *Çok etkili, olumsuz anlamda. Saat 5 ile 7 arasında yayınlanan programların son derece ahlak bozucu abuk subuk programlar maalesef izleniyor ve değer kalmıyor (Ö15).*
- *Her anlamda olumsuz etkili. Yani şöyle diğer diziler, yemek programları, evlilik programları tamamen değerleri yok ediyor. Ciddi anlamda ahlaki yozlaşma var (Ö16).*
- *Televizyona genel bakınca diziler aile içi ilişkiler komşuluk ilişkileri herkesi uzaklaştırıyor. Değerler eğitimi köstekliyor. Herhangi bir sahne görmedim ki büyüğe saygı göstersin. Daha çok egoyu öne çıkarıyor (Ö31).*

Tablo 9'da sınıf öğretmenlerinin gazete kullanımlarına ve 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları'nda yer alan değerlerin gazetede yer alma şekillerine ilişkin düşünceleri verilmiştir.

Tablo 9. Sınıf Öğretmenlerinin Gazete Kullanımlarına Dair Bilgiler

GAZETE				
Kategori	Kod	N	%	
Gazeteyi kullanma sıklıkları	Nadiren	20	50,0	
	Her gün	11	27,5	
	Genellikle	9	22,5	
Gazeteyi kullanma amaçları	Güncel olaylardan haberdar olmak	28	70,0	
	Bulmaca	6	15,0	
	Diğer	6	15,0	
Gazeteyi temin etme yolları	Satış bayileri	23	53,4	
	Telefon	14	32,7	
	Bilgisayar	6	13,9	

Tablo 9 incelendiğinde öğretmenlerin çoğu gazeteyi nadiren (f:20) kullandıklarını ifade ederken, her gün (f:11) gazete kullandığını söyleyen öğretmenler de bulunmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu gazeteyi güncel olaylardan haberdar olmak (f:28) amacıyla okuduklarını ve gazeteyi satış bayilerinden (f:23) temin ettiklerini öne sürmüştür.

Tablo 9.a. Sınıf Öğretmenlerinin 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Programlarında Yer Alan Değerlerin Gazetede Yer Alma Şekilleriyle İlgili Düşünceleri

Kod	Frekans
Olumsuz	19
Hem olumlu hem olumsuz	14
Olumlu	-

Tablo 9.a incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğu gazetenin öğretim programlarında yer alan değerleri olumsuz (f:19) yönde etkilediğini, bir kısmı ise kullanım amacına yönelik olarak hem olumlu hem olumsuz (f:14) etkilediğini ifade etmiştir. Gazetenin programda yer alan değerlerimizi olumlu etkilediğini belirten öğretmen görüşleri ise bulunmamaktadır. Katılımcıların gazetenin değerler eğitimine yönelik etkileri ile ilgili görüşlerinden bazıları şöyledir:

- *Gazetenin değerler eğitimi üzerinde olumsuz etkileri var. Zira birçok sıra dışı cinayet ve olayları çok olağanmış gibi sunmaları toplumda güvensizlik oluşturuyor. Ötekileştirmeyi körükliyor (Ö1).*
- *Amacı zaten tiraj olduğu için doğru olduğunu söyleyemem. Bu nedenle değerlere uygun olmadığını düşünüyorum (Ö3).*
- *Denetlenirse olumsuz olduğunu düşünmüyorum (Ö12).*
- *Olumlu olabilir. Bir köşesi olabilir okuyucularla süreklilik halinde olursa. Eskiden çocuk yazıları yayınlanırdı. Haftalık değerlerle ilgili bir köşe yapardım gazeteci olsam.*
- *Çok faydalı gazeteler olabildiği gibi tam tersine değerlere hiç yer vermeyen gazeteler de mevcut. Değerlere önem veren gazetelerin sayısı artırılmalı (Ö21).*
- *Türkiye de çok etkili oluyor. Tamamen siyasi içerikli yani güncel işte magazin içerikli haberler olunca tabii ki değer diye bir şey de kalmıyor doğal olarak (Ö23).*

Tablo 10'da sınıf öğretmenlerinin internet kullanımlarına ve 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları'nda yer alan değerlerin internette yer alma şekillerine ilişkin düşünceleri yer almaktadır.

Tablo 10. Sınıf Öğretmenlerinin İnternet Kullanımlarına Dair Bilgiler

İNTERNET			
Kategori	Kod	N	%
İnterneti kullandıkları medya araçları	Telefon	35	60,5
	Dizüstü bilgisayar	14	24,1
	Masaüstü bilgisayar	6	10,3
	Hepsi	2	3,4
	Tablet	1	1,7
İnterneti kullanım amaçları	Güncel olayları takip etme	33	42,8
	Sosyal medya	25	32,4
	Diğer	13	17,2
	Dizi- film	3	3,8
	Oyun- eğlence	3	3,8
İnterneti kullanım sıklıkları	1-3 saat	36	90,0
	5-8 saat	3	7,5
	9-12 saat	1	2,5

Tablo 10 incelendiğinde, öğretmenlerin büyük çoğunluğu interneti telefon (f:35) ve dizüstü bilgisayardan (f:14) kullanmaktadırlar. Araştırmaya katılan öğretmenler interneti genellikle güncel olaylardan haberdar olmak (f:33) ve sosyal medyayı takip etmek (f:25) amacıyla 1-3 saat aralığında kullandıklarını öne sürmüşlerdir.

Tablo 10.a. Sınıf Öğretmenlerinin 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yer Alan Değerlerin İnternette Yer Alma Şekilleri İle İlgili Düşünceleri

Kod	Frekans
Olumsuz	15
Olumlu	12
Hem olumlu hem olumsuz	9

Tablo 10.a incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu (f:15) internetin programlarda yer alan değerlerimizi olumsuz, bir kısmı (f:12) ise olumlu etkilediğini belirtmiştir. Bununla birlikte internetin programlarda yer alan değerleri kullanım amacına bağlı olarak hem olumlu hem olumsuz etkilediğini ifade eden öğretmen (f:9) görüşleri de bulunmaktadır. Katılımcıların internetin değerler eğitimine yönelik etkileri ile ilgili görüşlerinden bazıları şöyledir:

- *Maalesef internet değerler eğitiminde değerleri dejenere edici amaçla kullanılıyor. Bu tabii benim düşüncem (Ö5).*
- *Onun da çok fazla. Çünkü çok fazla site var dediğim gibi nasıl ki televizyon evlerimize gidiyor herkes kullanıyorsa internete de bir tuşla erişilebiliyoruz. İnsanların psikolojisini çok fazla etkilediğini düşünüyorum. Yanlış ya da doğru denetim yok her şey çıkıyor. Her türlü sitelere forumlara insanlar yorum yapıyor, görüş bildiriyor. Yan taraftaki uygunsuz şeylere tıklıyorlar bu*

sefer ne oluyor çocuklar hiç görmeyeceği şeyleri görüyor. Yani aile yaşantılarına uygun olmayan, şiddetli şeyler burada var. Bir şeye basınca elli tane şey çıkıyor onlarda görüyor. Çok fazla etkisi var inanılmaz (Ö18).

- Sosyal medyada olumlu olduğunu düşünüyorum. (tabi seviyeli paylaşımlar takip edildiğinde) Arkadaşlarımızla sosyal paylaşımlarımızın değerlerimize olumlu etki yaptığını düşünüyorum (Ö29).
- Aynı. Hiçbir katkısı yok onların. Çünkü insanlar sadece sosyal medya ve whatsapp' ta grup kurup dedikodu yapıyorlar. Ücretli olsa oda olmaz. 10'u geçmez değerler eğitimiyle ilgili kısım olsa bile ancak yediğini içtiğini gezdiğini söyler olduk. Değerlerin kaybolduğunun en önemli kanıtı (Ö35).

Tablo 11'de sınıf öğretmenlerinin radyo kullanımlarına ve 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları'nda yer alan değerlerin radyoda yer alma şekillerine ilişkin düşünceleri yer almaktadır.

Tablo 11. Sınıf Öğretmenlerinin Radyo Kullanımlarına Dair Bilgiler

Kategori	RADYO		
	Kod	N	%
Gün içinde radyo dinleme durumları	Hayır	21	52,5
	Evet	19	47,5
Radyoyu kullanım amaçları	Müzik	18	69,3
	Haber	8	30,7
Radyoyu dinledikleri saat aralıkları	Akşamdan sonra	10	47,4
	Öğle vakti	6	28,5
	Sabah	4	19,4
	Her zaman	1	4,7

Tablo 11 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin neredeyse yarısı gün içinde radyoyu kullanmazken (f:21), diğer yarısı ise radyoyu kullandıklarını (f:19) ifade etmiştir. Radyo kullanan öğretmenler radyoyu genellikle müzik dinlemek (f:18) amacıyla ve akşamdan sonra (f:10) dinlediklerini öne sürmüşlerdir.

Tablo 11.a. Sınıf Öğretmenlerinin 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Programlarında Yer Alan Değerlerin Radyoda Yer Alma Şekilleri İle İlgili Düşünceleri

Kod	Frekans
Olumlu	23
Etkisi yok	10

Tablo 11.a incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu (f:23) radyonun değer eğitimini olumlu etkilediğini ifade etmiştir. Radyonun değer eğitiminde herhangi bir etkisi olmadığını öne süren öğretmen (f:10) görüşleri de bulunmaktadır. Katılımcıların radyonun değer eğitimine yönelik etkileri ile ilgili görüşlerinden bazıları şöyledir:

- Birçoğundan daha bilinçli kullanılıyor. Belli kitleye hitap ediyor. Daha değerlerine bağlı (Ö3).
- Eskiden çok etkiliydi. Şu anda daha mesela görsel medya ya da internete göre daha sağlıklı görünüyor ama daha etkili mi dersiniz diyemem (Ö5).
- Radyonun genelde olumlu yönleri ağır basıyor. Ama değişebilir. Şimdi devlet kontrolünde olan kanal veya radyolar daha olumlu etki yapıyor. TRT mesela radyoları, kanalları çok izlerim (Ö6).
- Yani radyo kullanımını artık yaygınlaştıramayız. Cep telefonu, internet artık daha ön planda. Radyo Değerler eğitiminde geride kaldı yani(Ö7).
- Radyolar diğer iletişim araçlarına oranla daha temiz kalabilmiş. Belki de fazla rağbet görmediği ve bu yüzden maddi beklentisi az olduğu içindir. Radyo sadece müzik eğlence için kullanılmakta, eğitim her alanda olduğu gibi ikinci planda(Ö9).
- Vallahi radyoyu ben seviyeli buluyorum. Çok seviyeli yani kesinlikle yani radyo programı sunan kişileri de seviyeli buluyorum. Orda çıkan haberleri de seviyeli buluyorum. Orda çıkan müziklerde seviyeli buluyorum. Hani bazen çevirirken bir haber geliyor normaldir haberler geliyor hani onun verdiği hava bir başka yani. Yani radyonun değerler eğitiminde rolü diğerlerine nazaran bence çok daha iyi(Ö20).

- *Eskiden arkası yarın programları vardı. Dinleme üstüne de olumlu etkileri vardı. Empati değeri ortadan kalktı dinleme becerisi ortadan kalktığı için. Radyodaki eğitim programları daha kaliteli. Sevgi, hoşgörü, dayanışma hikâyeleri vardı. Çok daha olumlu olurdu radyo(Ö37).*

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları'nda yer alan değerlerin medyada genellikle olumsuz şekilde yer aldığı tespit edilmiştir. Medyanın insanların davranışlarını değiştirdiği, var olan kültürü yozlaştırdığı ve insanlar arasındaki iletişimin yönünü değiştirdiğine yönelik ifadeler de araştırma sonuçları arasında yer almaktadır. Alan yazında bu sonuçları destekler nitelikte çalışmalar bulunmaktadır. Sanchez (1998) çalışmasında günümüzde değer eğitiminde göz önünde tutulması gereken en önemli unsurlardan birisinin, geniş halk kitlelerine ulaşılmasında ve toplumsal yapının şekillenmesinde büyük bir etkiye sahip olan medya kuruluşları ve onların uygulamaları sonucunda ortaya çıkan popüler kültür olduğunu belirtmiştir. Arslan (2004) da çalışmasında medyanın bireylerin bilgi, kanaat, tutum, duygu ve davranışları üzerinde büyük oranda bir etkileme gücüne sahip olduğunu ve yalnızca bireylerin değil, onların yanı sıra toplumsal grupların, organizasyonların, toplumsal kurumların, kısacası bütün toplum ve kültürün medyanın gücünün etkileme alanının sınırları içinde olduğunu ifade etmiştir. Barrett & Braham'a (1995: 96) göre bazı *durumlarda medya, farkında olarak ya da olmadan bireylerin sosyalleşmesini engelleyici doğrultuda bir etki yapabilmektedir.*

Araştırmada elde edilen bir diğer sonuca göre ise internet başta olmak üzere televizyon ve gazete de yer alan haber, dizi ve TV programlarının değer eğitimi olumsuz etkilediğidir. Solmaz, Tekin, Herzem ve Demir (2013) de yaptığı çalışmada TV programlarının şiddet, cinsellik vb. gibi içeriklerin ahlaki değer eğitimi olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Akpınar ve Özdaş (2013) da araştırmalarında öğretmenlerin, değer eğitiminden sorumlu kurumları sırayla okul, aile, çevre ve medya şeklinde sıraladıkları sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmada öğretmenler, "Özel hayatın gizliliği", "dürüstlük", ve "ahlaki- dini değerlerin" medyada ihlal edildiğini ifade etmişlerdir. Uyanık (2013) da medyanın ister özel amaçlarla ister iş amaçlı kullanımında, teşhir boyutunun önemli bir yer teşkil ettiğini belirtmiştir. Bu sonuç ile örtüşen bir başka çalışma ise Berkant, Efendioğlu ve Sürmeli (2014) tarafından yapılan çalışmadır. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre öğretmenler, öğrencilerin değer kazanımında güçlük yaşama nedenleri arasında; ailelerin eğitimsizliğini, bilinçsizliğini ve ekonomik problemlerini; aile ile okul arasındaki uyumsuzluğu; medyanın, TV dizilerinin ve sosyal çevrenin çocukların değer eğitimi üzerindeki olumsuz etkisinin olduğuna dikkat çekmişlerdir.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre öğretmenler tarafından 2017 Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda ihmal edilen değerlerden biri olarak dürüstlük değeri ifade edilmiştir. Poyraz (2011) araştırmasında medya çalışanının, söz gelimi bir habercinin yapmakla yükümlü olduğu görevi ve ahlaki ödevi, kaynağından sunumuna kadar haberi doğru/dürüst olarak hazırlamak; abartmadan, çarpıtmadan, olduğu gibi, art niyetsiz ve dürüstçe işini yapmak olduğuna dikkat çekmiştir. Bu sonuç, çalışmadan elde edilen sonuçları ile örtüşmekte ve yapılan yayınlardaki dürüstlük değerinin önemini ortaya çıkarmaktadır.

Bu araştırmada elde edilen sonuçlarda da görülmektedir ki medyanın maddi kaygısının ağır basmasından dolayı değer eğitimi olumsuz etkilenmekte ve ikinci planda kalmaktadır. Hendriks (2009) çalışmasında sosyal paylaşım sitelerinde ortaya dökülen mahremiyetin aslında paraya dönüştüğünü belirterek; Facebook'ta görünen her bir sayfanın reklamlarla dolu vaziyette olduğunu, Facebook'ta hazırlanan detaylı profillerin ciddi bir piyasa değeri bulunduğunu ve bu durumu sorgulamanın da bireylere kaldığını ifade ederek çalışmada elde edilen bu sonucu desteklemiştir.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre medya araçlarının veli denetiminde ve bilinçli bir kullanımı olması kaydıyla olumlu etkilerinin olabileceği de tespit edilmiştir. Uluç (2002) da çalışmasında günümüz medya içeriğinin pedagojik niteliğinin etken bir biçimde denetlendiği bir eğitim aracı kimliğinden çok uzak olduğunu ifade etmektedir. Çocukların insani olgulara karşı idrak ve olgularının geliştirilmesi için yapılması gereken; gösterilmesi gerekenler ile gerekmeyenler arasındaki ayrımın, olan bitenin anlatılması için izleyicinin ne kadarının görmesinin gerekeceği ve nereden sonrasının ise sadece merak, hayret gibi duyguları tahrike yönelik olduğunun sorumluluk bilinciyle dikkate alınmasıdır. Ayrıca çocukların medyanın zararlı etkilerinden korunması noktasında en büyük sorumluluğun ailelere düştüğü; ailelerin çocuklarını zararlı yayınlardan koruyarak, zararlı olabilecek şeylerden sakınmasını öğretirken, kitle iletişim araçlarındaki bazı öğelerin de beyinsel ve ruhsal gelişimleri için zararlı olabileceğini öğretmeleri gerektiği belirtilmektedir (Uluç, 2002).

Alan yazın taramasında elde edilen bulgular, bu araştırmadaki bulgular ile büyük oranda örtüşmektedir. Ancak yapılan alan yazın çalışmalarında ne yazık ki medyanın “değerler” eğitimine yönelik olumlu sonuçlarına çok fazla rastlanılmamıştır. Beldağ ve Yazar Kaptan’ın da (2017) belirttiği gibi yenilenen ve güncellenen öğretim programlarının tamamında yer alan ve gelecek nesillere aktaracağımız en önemli mirasımız “değerler” eğitiminin daha bilinçli bir şekilde yapılabilmesi için çağımızın en önemli aracı olan medyayı daha dikkatli ve bilinçli kullanmamız ve bu doğrultuda okul öncesi ve ilköğretim öğrencileri ile başlayan bir farkındalık oluşturmamız büyük önem arz etmektedir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar bağlamında şu öneriler getirilebilir:

- Değerler eğitiminde model olunmalı, eğitim-öğretim ortamında uygulamaya ağırlık verilmeli.
- Medya araçlarında yer alan programların değerlere uygunluğu noktasında veliler seçici davranmalı ve bilinçlendirilmeli.
- Medya kullanımında değerlere ters düşmeyen, değerler eğitimi destekleyen paylaşımlara özen gösterilmeli.
- Medyada yayınlanan programların içeriklerine yönelik yapılan denetimler için değerlerin de göz önünde bulundurulduğu standartlar oluşturulmalı ve sıklaştırılmalı.
- Değerler eğitimi bağlamında televizyon da yer alan kamu spotu uygulaması geliştirilmeli ve kontrol noktası güçlendirilmeli.
- İlkokul öğrencilerinin sıklıkla izlediği çizgi filmler değerler bağlamında güncellenmeli.
- Teknoloji kullanım yaşının her geçen gün düştüğü günümüzde mobil uygulamalar da değerler bağlamında güncellenmeli.

KAYNAKLAR

- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 9-27.
- Akpınar, Ö. & Özdaş, F. (2013). İlköğretimde değer eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri: nitel bir analiz. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 105-113
- Arslan, A. (2004). Medyanın birey, toplum ve kültür üzerine etkileri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1).
- Aydın, M. (2010). Okulda değerler eğitimi. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6 (8), 16-19.
- Balcı, A. & Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 195-213
- Barrett, O. & Braham, P. (1995). *Media, knowledge and power*, London: Routledge.
- Beldağ, A. (2019). Öğretim programlarında değer eğitimi. S. S. Genç & A. Beldağ (Ed.), *Karakter ve değer eğitimi farklı bakışlar örnek etkinlikler içinde* (135-144). Ankara: Pegem Akademi.
- Beldağ, A. & Yazar Kaptan, S. (2017). Arabalar filminin içerdiği değerlere ilişkin bir inceleme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2).
- Berkant, H. G., Efendioğlu, A. & Sürmeli, Z. (2014). Değerler eğitimine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies Journal*, 9 (5), 427-440.
- Castells, M. (2008). *Ağ toplumunun yükselişi, enformasyon çağı: ekonomi, toplum ve kültür* (Çev: E. Kılıç) İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Dilmaç, B (2007). Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Doğan, İ. (2007). *Sosyoloji: kavramlar ve sorunlar*. (7. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2006). Değerler Eğitimi. C. Öztürk, (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler eğitimi içinde* (s. 179-218). Ankara: Pegem Yayıncılık

- Ercan Evin, İ. (2001). *İlköğretim sosyal bilgiler programlarında ulusal ve evrensel değerler*. (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (1996). *How to design and evaluate research in education*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Gurbetoğlu, A. (2015). Bilimsel Araştırma Yöntemleri , <http://agurbetoglu.com/files/> adresinden 18.10.2017 tarihinde edinilmiştir.
- Halstead, J. M. & Taylor, M. J. (2000). Learning andteachingaboutvalues: a review of recentresearch. *Cambridge Journal of Education*, 30 (2), 169-203.
- Hark Söylemez, N. (2015). *Öğretmen adaylarının sosyal ağ sitelerini kullanma durumlarına göre sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans tezi).). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Hendriks, N. (2009, Ekim). *Xios Üniversite ve Koleji*, (F. Uyanık, Röportajı Yapan)Belçika.
- Kadri, C. (2018). Değer Eğitiminde Öğretmenin Rolü. http://www.kar360.com/degerler-egitiminde-rol-model-olarak-ogretmen_m830. adresinden 11.07. 2018 tarihinde edinilmiştir.
- Karaduman, H., Köse, T. & Eryılmaz, Ö. (2015). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre sosyal medyada değerler. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 250-271.
- Kirschenbaum, H. (1995). *Enhance values and morality*. Boston: Allyn and Bacon.
- Kluckhohn, C. (1951). Values and value orientations in the theory of action: An exploration in definition and classification. In T. Parsons, & E. Shils (Eds.). *Toward a general theory of action* (pp. 388-433). Cambridge, MA: Harvard University Press
- Kocadaş, B. (2002). Görsel medya ve şiddet kültürü (orta öğrenim çağı gençliğinin şiddet eğiliminde görsel medyanın etkisi -Malatya ili uygulaması- (Doktora tezi).). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Köse, M. & Demir, E. (2014). Öğretmenlerin Rol Modelliği Hakkında Öğrenci Görüşleri. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 4 (1), 8-18.
- MEB (2017). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı*. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=326> adresinden 11.07.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Meydan, A. & Bahçe, A. (2010). Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 20-37.
- Önal, H. İ. (2007). Medya Okuryazarlığı: Kütüphanelerde Yeni Çalışma Alanı. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 21 (3), 335-359.
- Poyraz, H. (2011). Medyada “Ahlak”ı Aramak. *İş Ahlakı Dergisi*, 4 (8), 115-128.
- Sanchez, Tony R. (1998). Heroes, values, and transcending time: using trade books to teach values. www.eric.ed.gov ERIC Document No: ED 426 923.
- Solmaz, B, Tekin, G, Herzem, Z, & Demir, M. (2013). İnternet ve sosyal medya kullanımı üzerine bir uygulama. *Selçuk İletişim Dergisi*, 7 (4).
- Şendeniz, Ö. (2014). Toplumsal hareketler repertuarı ve sosyal ağlar: HES muhalefeti örneği, E. Baştürk Akca (Ed.), *Yeni medya pratikler olanaklar* içinde (s.155-174). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- TDK (2020). “Medya”. <http://www.tdk.gov.tr/> adresinden 11.07.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Uluç, G. (2002). Toplumsal bir gruba yönelik şiddet türü: medya, şiddet ve çocuklar. *Selçuk İletişim Dergisi*. 2 (2).
- Usta, A. (2009) Medyatik Eylemlerin Sosyo-Psikolojik Etkisi. *Medya ve etik sempozyumu kitabı*, Elazığ.
- Uyanık, F. (2013, Mayıs, 7). *Sosyal medya: kurgusallık ve mahremiyet*. Yeni Medya Kongresi’nde sunulan bildiri, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Veugelers, W. & Vedder P. (2003). Values in teaching. teachers and teaching. *Theory and Practice*, 9, 377-389.
- Yazıcı, K. (2004). Değerler Eğitimi’ne genel bir bakış. *Kanat Dergisi*, Sayı (19).
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.